

חשן רחן שלמה

בס"ד

גליון עשיר תוכן לשו"ת השבת

הינוקא

מתוך שלל אוצרות תורתו ושיעוריו של מרן גאון ישראל

רבינו שלמה יהודה בארי שליט"א

פרשת אמור תשפ"ז 276

ניתן להאזין לשיעורים של הגאון הינוקא, וכן ערכונים על הנעשה בבית מדרשו, ב"קו הינוקא" 03.550.2228

פזיזים על הפרשה ליקוטים על פרשת השבוע משולחן תורתו של רבנו שליט"א

אינו דין שיקרב

כל איש אשר בו מום מִזְרַע אֶהְרֵן הִכְהֵן לֹא יִגַּשׁ לְהִקְרִיב אֶת אִשֵּׁי ה' מִום בּוֹ אֵת לַחֵם אֱלֹהֵינוּ לֹא יִגַּשׁ לְהִקְרִיב (כ"א, כא). הנה כפלה התורה לשונויה באיסור עבודת כהן בעל מום בקרבנות, כמו שכתוב (כ"א, כ"ז-כ"ח) "דבר אל אהרן לאמר איש מזרעך לדורותם אשר יהיה בו מום לא יקרב להקריב לחם אלהיו, כי כל איש אשר בו מום לא יקרב", ולאחר שפרטה המומים חזרה ושנתה שוב (כ"א, כא) "כל איש אשר בו מום מזרע אהרן הכהן לא יגש להקריב את אשיו ה' מום בו", ופירש רש"י (כ"א, כ"ח) שבמה שנתה ואמרה 'כי כל איש אשר בו מום לא יקרב', באה לומר שאינו דין שיקרב, וכענין שאמר הכתוב (מלאכי א, ח) במומי הקרבנות "וכי תגישון עיור לזבח, אין רע, ואלו פיסח וחולה, אין רע, הקריבהו נא לפחתך, הירצך או ישא נפיק", וביארו הרא"ם והצדה לדרך (כ"א, י"ח) שלמד כן רש"י בלשון הכתוב ששנה ואמר 'כי כל איש...' לא יקרב, שבא לתת טעם לאיסור זה, שלכך אין כהן בעל מום ראוי לעבודת הקרבנות, כפי שפשוט הוא שאין ראוי קרבן בעל מום להיות נקרב אפילו לפני 'פחתך' (-שר), וכן הוא גם את המקריב בעל מום הוא, שאינו ראוי לעבודה לפני 'פחתך', וכל שכן וקל וחומר שאינו ראוי לעבודה לפני הקב"ה. ומהר"ש לנייאדו בכלי חמדה (פ' אמור, דף קס"א ע"ב) ביאר עוד, שבתחילה הזהיר הכתוב 'איש מזרעך לדורותם אשר יהיה בו מום לא יקרב להקריב לחם אלהיו', שאין כהן בעל מום ראוי להקריב לחם אלהיו, ונתן לזה טעם ואמר 'כי כל איש אשר בו מום לא יקרב' אפילו לפני 'פחתך' (כ"א, כ"ז), וכל שכן שאינו ראוי להקריב לה' יתברך, וכתבו האברבנאל (כ"א, ט"ז) והגור אריה (כ"א, י"ח) שמפני קל וחומר זה עונשו גדול יותר, שהוא חילול כבוד השכינה, שאינו מחשיב את הקב"ה אפילו כבשר ודם.

וכן כתב בספר החינוך (מצוה רעה) שטעם איסור עבודת כהן בעל מום הוא מפני שרוב פעולות בני אדם רצויות ללב רואיהם לפי חשיבות עושה הפעולה, שכאשר הוא חשוב במראהו וטוב במעשיו ימצא חן ויטוב בכל אשר יעשה בעיני כל רואיו, ואם להיפך, וכי מוצאים מעשיו חן בעיני כל, ולכן ראוי באמת להיות הכהן הנשאל לכבוד על האדם איש חן, יפה תואר ויפה מראה, ונאה בכל דרכיו, בכדי שימשכו אחריו בני האדם.

בו מום - מום בו

והשפתי כהן (כ"א, י"ז) והכלי יקר (כ"א, י"ז) ומהר"ש לנייאדו בכלי חמדה (פ' אמור, דף קס"א ע"ב) דקדקו עוד, שבתחילה אמר הכתוב 'בו מום' ולאחר מכן שינה ואמר 'מום בו', ללמד שלכך נפסל כהן בעל מום מלעבוד לפני הקב"ה, לא מפני המום הטבעי אלא מפני שה' מום' הוא 'בו' בנפשו ברוחני, וכמובא בזהר אחרי (בדף ע"ה ע"ב) שכל פגם ומום שבאיברי האדם, ואפילו רושם מום בעלמא, מרמז על איזה חטא עוון שבעא לידו, ואם יעבוד לפני הקב"ה כאשר עוונו בידו ולא שב וכיפר עליו, מחלל הוא המקדש בעבודתו, כי הקב"ה משרה שכירת עוון רק במקום נקי מכלל חטא, ויצטרך הקב"ה לצאת כביכול מפני טומאת עונו, וישארו הקדשים מחוללים. ובכלי יקר על נחום (א, י"א) ביאר מהר"ש לנייאדו עוד, שלכך אמרו בתחומא (נ"ח, ט) ובמדרש ילמדנו שהובא בילקוט שמעוני (נחום רמז תקס"א) שהכהונה הגדולה נמסרה מנח לבנו ש מפני שהוא היה שלם, מפני שכל מי שהוא שלם דייקא בשלימות הנפש, שזה הגורם לו להיות נקי מכל מום, הן גשמי הן רוחני, הוא הראוי להקריב לפניו יתברך שמו.

נתרפאו בעלי מומין

ובפנים יפות (כ"א, י"ז) הביא סימוכין נוספים למה שכתב רש"י שאין ראוי לבעל מום שיקרב לעבוד לפני הקב"ה, ממה שאמרו במדבר רבה (א, י) שבשעת מתן תורה

נתרפאו כולם, מפני שאין ראוי שיתקרבו לפני הקב"ה בעלי מומין, וכאשר חטאו ישראל בעגל ונתרחקו מהקב"ה, חזרו למומן. ומהר"ש קלוגר באמרי שפר (פ' אמור) ובחכמת התורה (פ' אמור, עמוד קמ"ב) ביאר על דרך זה עוד, שמה שחזרו ישראל למומן בעגל, לא היה ראוי כן לשבט לוי שלא חטאו בעגל, ולכן נצטוו בני אהרן שלא לעבוד לפני הקב"ה במומן, כי בזה בודאי מוכח שיש בידם חטאים שגרמו להם המום. שהרי קודם חטא העגל היתה ראויה העבודה בבכורי ישראל, ולא דוקא בשבט לוי, אלא שחטא העגל גרם שנדחו מההקרבה כמו שאמר רבי לוי בירושלמי מגילה (פ"א ה"א), ומפני כך גם חזרו למומן, אם כן מוכח שהמום תלוי בחטא, שבסיבתו גם נדחה האדם מלהקריב לפני הקב"ה, וסימן הוא לדורות גם לשבט לוי שנבחרו אחר החטא להקריב לפני הקב"ה, שאם יש בהם בעלי מומין אינם ראויים להקרבה. והרש"ר הירש (כ"א, י"ז) ביאר ענין זה עוד, שדרך קרבת הקב"ה היא בשלמות החיים, שהיא שלמות הגוף מכל מום ומכל נגע ומחלה, וכמו שאמר הכתוב (שמות ט"ו, כ"ו) "אם שמעו תשמעו לקול ה' אלהיך והישר בעיניו תעשה והאזנת למצותיו ושמרת כל חוקיו כל המחלה אשר שמתו במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך", ולכן דווקא כאשר הכהן שלם בגלוי בכל איבריו ראוי הוא להיות דוגמא לאדם הקרוב להקב"ה ולעבוד לפניו.

לעברו ככל לבבכם

והמשך חכמה (כ"א, י"ז) ביאר שהוא מתחבולות הקב"ה לגלות מי שאין ליבו שלם עם העבודה לפניו יתברך שמו, שעבודת הקרבנות צריכה להיות בלב שלם לשמו יתברך, וכענין הכתוב "ולעברו בכל לבבכם" (דברים י"א, ג), כי היו המינים מקלקלים בכוננות עבודת הקרבנות, כמו שאמרו בתורת כהנים (ריש פ' ויקרא, דבריא דנדבה פרישה ב סוף פ"ב, אות ה) שלכך בכל הקרבנות נאמר שם הוי"ה דווקא, בכדי שלא ליתן פתחון פה למינים לכונן בזה שלא לשמו יתברך, ואם אין הכהן מודה בעבודת הקרבן לשם ה' ב"ה פסולה הקרבתו, כמו שכתב רש"י במסכת פסחים (דף ג ע"ב ד"ה שחן פסול), ולכן ציוה הקב"ה בתחבולותיו שכהן בעל מום יפסל מלהקריב לפניו אף אם הוא כשר שבכשרים וצדיק שבצדיקים, גזרה היא מלפניו יתברך שמו, ובוה אם יהיה איזה כהן שאינו מודה בעבודה או לבו תוהא עליו, יהיה בעל מום ויפרח בו המום ויפסל מעבודת הקרבנות, ולא יתגלו לכל צפונות תרמית לבבו, מפני שכל אשר בו מום, אם הוא צדיק וחסיד, וגם אם נולד כן ממעי אימו, נפסל מהעבודה, ורק לפניו יתברך שמו יודע התעלמות יהיה גלוי סיבת הדבר.

ואכלו אשר כופר בהם

אמנם באמת בעלי המומין דווקא ראויים מאד לשמש לפניו יתברך שמו, כמו שדרשו בויקרא רבה (א, י) שכנגד שפסל הקב"ה בהמה בעלת מום. כנגד זה הכשיר באדם לב נשבר ונדכה, שהדין גנאי הוא לו להשתמש בכלים שבורים, אבל הקב"ה תשמישו כלים שבורים, כנאמר (תהלים לד, ט) "קרוב ה' לנשברי לב", וכן נאמר (תהלים לד, ט) "זבחי אלהים רוח נשברה לב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה". וביאר רבי שעפטיל הלוי בספר ווי העמודים (עמוד העבודה ז) שבאמת עיקר כפרת החוטא הוא באכילת הקרבן על ידי הכהנים, וכמו שדרשו במסכת פסחים (בדף ט"ז ע"ב) מה שכתוב (שמות כ"ט, ל) "ואכלו אותם אשר כופר בהם", שהכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים, וכתב רבנו הרמ"א בספר תורת העולה (ח"ב, כ"ה) שבאכילת הכהנים נעשית עיקר כפרת החטא, שמתבייש בעל הקרבן כאשר נאכל קרבנו בין הבריות ושב מעונו, ואם כן נמצא שחלק הקרבן שאוכלים הכהנים זהו עיקר הכפרה, והחלק שמקריבים על המזבח הוא רק דורון בעלמא לגבוה, ולכן בחלק הבא כדורון לגבוה אין הבעל מום ראוי להקריב, אבל בחלק אכילת הכהנים בוודאי תגדל בושט הבעלים כאשר בעלי מומין אוכלים קרבנו, ובוה דווקא הם הראויים ביותר לכפר.

זמני שבת		לפניות והקדשות		ואלה יעמדו על הברכה	
רבנו תם	צאת שבת	כניסת שבת	מוקד טלפוני 03-3765444	לעילוי נשמת גאולה בת דינה, דוד בן חנה, ראו דור דרור בן רוגית, לרפואת: רבקה בת דינה.	
20:48	19:55	18:43	זמין בימים א'-ה' בין השעות 9:00-20:00		
			דוא"ל: contact@hayanuka.com		
			לקבלת הגליון במייל: gilyonot@hayanuka.com		
			יד' להועיל: בנק מזרחי טפחות סניף 417 מס' חשבון: 521025		
20:48	19:56	19:05			
20:45	19:54	19:02			

תורת שלמה

מאמרים משיעורי הענפים
של רבנו שליט"א

"הנה המלכים נועדו" (תהלים מזח, ה)

חלק ג'

משיעור יום א' ה' אלול תשע"א

א

יתעצם לסבור ולהתבונן בדרך הנהגת מידת הדין, כפי הנדרש להעמיד ההלכה על בוריה, ובזה יטהר ליבו וישוב וירגיש מדרכי הרחמים.

כי דיני התורה נראים מחד כדרך הנהגת מידת הדין, אבל מתוך שעוסק בהם האדם כפי דרכי התורה שבעל פה המסורה ביד החכמים מוסרי התורה לאמיתתה מדור לדור, ושולמים הם בידיעת רחמי ה' יתברך, ויודעים הם כיצד לגלות דרכי הרחמים בכל דור כפי מהותו וענינו, בזה מוציא ומגלה האדם את טעמי דיני התורה לאור, שנגלה לכל איך שהם כולם רחמים גמורים על הנבראים כולם להיטיבם באחריתם באמת, שמגלה ומתבונן בכל עסק התורה איך שמעוצם מידת רחמנותו של הבורא ב"ה על הנבראים נתן לנו דינים ומשפטים לידע הדרך הנכון בזה העולם ולא לטעות חלילה בענין הנצחיות, ומתוך כך מגלה כראוי גם את האמונה בהשגחת ה' יתברך בכל אשר נעשה בעולם, שמצדיק את הקב"ה על המעשים כולם, ובזה נקרא גם הוא 'צדיק' על שם שמצדיק את הקב"ה כמו שאמרו בספרי (האינינו טז), ונשפעת עליו כח קדושת מידת יוסף שהיה נקרא 'צדיק', ונמשך לבבו להתבונן בדרכי הרחמים.

1

והוא דרך גילוי מלכותו יתברך שמו בעולם, שעיקר הדבר יהיה בגאולה השלמה, שיתעוררו אז רחמים גדולים על הנבראים כולם בטוב הנראה והנגלה, שהוא תכלית ומטרת גילוי הרחמים שעוסקים או לגלות בכל יום בעסק התורה הקדושה שבעל פה. כי תכלית ומטרת גילוי הרחמים שבלב האדם מתוך עסק התורה שבעל פה הם שיבוא בהם ועל ידם לרחם על המלכות של ה' יתברך שאינה נגלית בעולם, שמתוך ששב מריחוקו ופונה לגלות הרחמים בחדרי לבבו, מתגלים לו רחמי ה' יתברך על המעשים כולם באשר הם, שהרי מחיה הוא אף את החושך, וכפי שהיה נמצא עימו גם במקומות האפלים בהם היה שרוי עד שהביאו בתחבולותיו וסיבותיו לאור גילוי הרחמים, ומתוך כך מתמלא האדם ברחמים על השכינה שתצא מהגלות, ובזה נשברים כוחות הטומאה ויוצאים או לאור הגאולה, וכפי שאמרו בתנא דבי אליהו רבה (פכ"ו) שכיון שבאים ישראל ורואים את דיני התורה איך שכולם רחמים, ומתבוננים ומבינים שרחמי של הקב"ה מרובים הם, נגלה להם אז שאם היו רואים לא היתה עוברת וגולה השכינה מביניהם לעולם, היינו שמתוך עסק דיני התורה שבעל פה מגלים או את הרחמים של ה' יתברך, ובאים לרחמים על השכינה, ולצפות כראוי באמת לגאולה השלמה.

שבכדי לבוא לגלות הרחמים הגדולים שיתעוררו בגאולה השלמה, צריכים או בכל יום וגילוי הרחמים בעסק התורה שבעל פה, עד שיתקבצו הרחמים לכלל הרחמים הגדולים שיתעוררו בגאולה השלמה. והוא מה שבשנה מעוברת מקיימים או כל מצוות חודש אדר בחדש אדר השני הסמוך לניסן מפני שיש לנו לסמוך גאולת פורים לגאולת פסח, כמו שאמרו במסכת מגילה (בדף י"ב), כי מהות גאולת פורים היא מצד האמונה בהשגחת ה' יתברך ומלכותו בהסתר ובחושך, וככל סיפור נס המגילה שנעשה מתוך החשכה והאפלה, שהוא כנגד העסק גילוי הרחמים שמתוך התורה שבעל פה, אבל בכדי לבוא לשלימות האמונה בהשגחת ה' צריכים או לסמוך לזה את האמונה ברחמי ה' יתברך, שנחשב תמיד לעורר הרחמים על השכינה שתצא מהגלות, שהיא המשכת דרך הרחמים הגדולים שיתעוררו בגאולה השלמה, והיא מהות גאולת פסח שנעשתה מתוך גילוי הנהגת השם אהי"ה, שהוא הנהגת הרחמים הגדולים שיתעוררו בגאולה השלמה, שכאשר שאל משה רבנו במצרים את הקב"ה "הנה אנכי בא אל בני ישראל ואמרת להם אלהי אבותיכם שלחני אליכם ואמרו לי מה שמו מה אומר אליהם", השיבו הקב"ה "אהיה אשר אהיה, ויאמר כה תאמר לבני ישראל אהיה שלחני אליכם" (שמות ג, י"ד), ובמה שאמר לו 'אשר אהיה' רמז שבשם זה הוא גם הנהגת הגאולה השלמה העתידה, כמו שפירש שם רש"י, כי שם זה הוא הנהגת הרחמים הגדולים שיתעוררו בעת הגאולה, שמתוך שתתגלה הנהגת שם זה בעולם נזכה לדבוק במחשבה בעוצם מידת רחמי ה' יתברך, ובזה נבוא לאחוז באמונה בו יתברך בשלמות כראוי, ונזכה לגאולה השלמה.

ונרמז הדבר במה שאמרה התורה בצאת ישראל ממצרים "ויהי בשלח פרעה", **בשלח** (עם הכולל וד' האותיות) עולה כמנין **משה'**, וראשי התיבות 'ויהי פרעה' עולים כמנין השם **אלהים'**, ונרמז בזה שבשם **משה'** שבכל דור, שהוא עסק התורה שבעל פה, שעוסקים או לגלות הרחמים כפי שמגלים החכמים שבכל דור בעסק התורה שבעל פה, בזה מאירים או את הרחמים באמונת השגחת ה' יתברך ולהצדיקו על המעשים כולם, שזהו כנגד הנהגת השם **אלהים'**, שהיא גילוי האמונה בהשגחת ה' ב"ה אף בתוך החשכה והאפלה, וקענין 'ויהי בשלח פרעה', שהיא כח אמונתם של כל ישראל שמאמינים בני מאמינים הם בהשגחת ה' יתברך ומלכותו הנמשכת מתוך בקותם תמיד ברחמים שמצד הנהגת השם הו"ה הנגלית בחדרי הלב, ומתוך שנסמך לזה את המחשבה ברחמי ה' הגדולים הנמשכים משם אהי"ה, נזכה לגילוי של ניסן ופסח, שהוא ענין הגאולה השלמה.

2

והצדיקים השלמים בקדושת היסוד משיגים תמיד את האמונה השלמה בה' ב"ה, כי נעשים בצדקתם וקדושתם מרכבה למידת היסוד העליונה, ובזה יודעים הם מגדולת השי"ת שהוא לבדו עשה עושה ויעשה למעשים כולם, ומשיגים ויודעים מהרחמים והטוב הגמור והמוחלט של הבורא ב"ה. ולכן נקראים הם בשם 'ליתן' המרמז למידת היסוד, כמו שאמר רשב"י בתיקוני הזוהר

כל הרגשת צער שיש לנבראים למטה, שורשה בהרגשה העומדת כנגד זה בעליונים, והם אותה הרגשה ממש, אלא שלעיתים מפני מיעוט ההשגה ירגישו זאת הנבראים למטה כהיפך ההרגשה שלמעלה, שלמעלה היתה זאת הרגשת שמחה ולמטה תצטייר הרגשה זו כצער, מפני שאין בכלי השגת הנבראים כח להבין עוצם שמחה זו. וכן נהג הדבר כל עוד לא בא העולם לשלמותו ונגלה ה' ב"ה למלך על הנבראים כולם, שמעלים ומסתיר הקב"ה מהנבראים כל נצחון חלק הקדושה הנעשה בעליונים, בכדי שלא יודע הדבר למקטרגים ייעכבו בעד נצחון הקדושה. ועיקר דרך האמונה הוא שידבוק האדם תמיד בדרך הרחמים של ה' ב"ה שאין להם קץ וגבול, ויחזיק בדעתו והרגשתו לבבו שאם פה בעולם הזה מרגיש הוא איזה צער מאיזה ענין הנעשה עימו, בודאי שהקב"ה בעליונים מרגיש צער זה ביותר ויותר, שכפי עוצם מידת רחמיו כן גם עוצם השתתפותו בהרגשת צערו זה, אלא שלצורך תיקון ובנין העולם לא נגלה הדבר לנבראים.

והוא סוד מלחמות דוד המלך עליו השלום, הלוחם תמיד עבוד גילוי מלכות הקדושה בעולם, עד שיעמוד מזרעו מלך המשיח שישראלים כל מפעלותיו יוגלה מלכות ה' ב"ה לעין כל בשלמות האמיתית אליה מקוים או מאד. ועיקר דרך נצחוננו של דוד הוא בעוצם בטחוננו בה' ב"ה תמיד, שחוגר הוא עצמו בבטחון גמור בהקב"ה ולא חת ולא זע מפני כל, ובזה נוצח הוא בכל מלחמותיו. שבתחוננו בה' ב"ה הוא לו כמנון והצלה כלפי כל אויביו, שמתוך כך לא יכולים הם לחשוף ולידע כוונתו ודרכי מזימותיו, ובזה תמיד נצחוננו בידו. והוא שאמר דוד בתהלים (ח, א) "ה' סלעי ומצודתי ומפלטי אלי צורי אחסה בו מגני וקרן ישעי משגבי", וכתב בפירושו ארץ החיים על תהלים (שם), שהמגן שהיה לוקח דוד למלחמותיו היה תואר צורתו עשוי מששה קצוות, שמורכב היה משני משולשים, האחד רחב מלמעלה וצר מלמטה, והשני צר מלמעלה ורחב מלמטה, כידוע צורתו מהקדמונים.

ובזה נרמז ענין זה שמעלים ומסתיר ה' ב"ה מהנבראים את נצחון הקדושה בכדי שלא לעורר על כך המקטרגים, שהמשולש התחתון הצר מלמטה ורחב מלמעלה רמז על הנבראים השוכנים למטה, שבצערם מרגישים הם רק נקודה קטנה מצער וכאב השכינה הקדושה שלמעלה, שהיא מרגישה הדבר פי כמה וכמה מהאדם, כי השכינה הקדושה מרגישה בצער העובר ונעשה עם כל אחד מישראל הרבה יותר מאשר מרגיש האדם עצמו, וכן להיפך בעידן שמחה, שכאשר האדם שמח וטוב לו, ה' ב"ה שמח ביותר ויותר ממנו, והאדם מרגיש רק נקודה קטנה משמחה זו. והמשולש הרחב מלמטה וצר מלמעלה רמז שה' ב"ה רוצה להשפיע לתחתונים שמחה ללא גבול וכן את כל הטובות שבעולם, ולעצמו אינו רוצה דבר ואינו חפץ במאומה, ולכן למעלה הוא נקודה קטנה ולמטה הוא רחב, ונרמז בזה, שככל שחפץ האדם חפץ לראות בחייו את הטוב והרחמים בגלוי, ידע שאינו משער בשכלו אפילו נקודה קטנה מרצון ה' ב"ה להיטיב עימו, וכאשר כואב הוא באיזה ענין הנעשה עימו, ידע ויבין שבודאי נוגע הכאב בה' ב"ה ממש כביכול, וכן להיפך, שכאשר הוא שמח באיזה ענין הנעשה עימו, ידע ויבין שגם לפני ה' ב"ה מתעוררת בזה שמחה גדולה.

ב

ובזה חוסה האדם בהקב"ה בבטחון חזק, וה' ב"ה מגן בעדו מכל הנעשה בעולם להביאו לידי הניצחון וגילוי מלכות ה' ב"ה כפי השייך לו, שנגלים בזה דרכי הרחמים ללבבו, ועל אף כל הנעשה עימו בעולם אינו פונה כלפי שמיא בטרוניא, כי יודע הוא שבודאי הכל הוא ברחמים גדולים לטובתו האמיתית הנצחית. ובכדי לבוא לזה צריך להאדם לעשות מסילות ללבבו לגילוי דרכי הרחמים, ועיקר הדבר הוא ענין קדושת היסוד, כי בקלקול מידת קדושת היסוד מאבד האדם דרכי הרגשת הרחמים שבלבו, כמו שכתוב במשלי (א) "נואף אשה חסר לב", וכאשר דבק הוא במידת קדושת היסוד שבים דרכי הרגשת הרחמים לחרי ליבו, והוא ענין קדושת יוסף שנעשה בקדושתו וצדקתו מרכבה למידת היסוד, והוא המשביר לכל עם הארץ את דרכי הרחמים שבלב, שכפי שיחזיק האדם יותר במידת יוסף הצדיק וקדושתו, כן יהיה יכול לידע יותר ויותר מדרכי הרחמים שבלב.

ומידת קדושת היסוד שמצד יוסף אחודה ואחוזה במידת המלכות שמצד דוד, שבמידת קדושת היסוד נתקנת מידת המלכות התלויה בדיבור הפה, כמו שפתח ואמר אליהו בהקדמת תיקוני הזוהר (בדף י"ז ע"ב) 'מלכות פה, תורה שבעל פה קרינן לה' (מידת המלכות שהיא מצד גילוי הפה, או קוראים לה 'תורה שבעל פה'), היינו שבמידת קדושת היסוד בא האדם לגלות דרכי הרחמים שבלב בעסק התורה שבעל פה, ונגלית לו מידת המלכות מצד כל המעשים שבעולם, שמתבונן ומבין להצדיק את אופן השגחת ה' יתברך על המעשים כולם. ולזה צריך האדם לעסוק בדיני התורה שבעל פה, שבזה תתפס ותאחז מידת הקדושה בלבבו וימצאו הרחמים מסילות ללבבו. כי מאחר שחטא האדם איבד את דרכי הרגשת הרחמים שבלב, ולכן נוטה תמיד דעתו לשקול ולסבור כל דבר בדרך הנהגת מידת הדין, ונסתרים ממנו דרכי הנהגת הרחמים, וכנגד זה צריך שימנע עצמו מלחשוב ולשפוט כל אשר נעשה עימו בדרך הנהגת מידת הדין, ורק בדיני התורה

(בתיקון כא, דף מג סוף ע"א ובע"ב), וכמו בדברי רבנו האר"י בספר הליקוט'ים (בפ' אמונה), שהוא כנגד עמוד האמצעי והבריח התיכון הממשיך את אור האין סוף ב"ה והרחמים הגמורים מרום המעלות בכתר העליון עד לעולם הזה השפל, ומרמז על כח הידיעה והקדושה בתורתם שחוצים הם את ים התורה שבעל פה מן הקצה אל הקצה בכח אמונתם, שעוסקים לגלות ולהמשיך האמונה לעולם ברמיזות ידיהם הקדושות, שהוא עיקר התבוננות התורה שבעל פה שמגלים החכמים בכל דור, שהיא אפשר לגלות על ידי ספר, והוא כענין הנאמר במשה במלחמת עמלק "ויהי ידיו אמונה" (שמות יז, יב), וזוהו נעשים ידיהם בסוד סניפרי הלוי, שהם מידות החסד והגבורה, כמו שאמר רשב"י שם בתיקוני זוהר (בתיקון כא, דף מג ע"ב), שמגלים בעולם את דרכי היראה מה' ב"ה ואת דרכי האהבה לה' ב"ה כראוי, עד שישבו הנבראים כולם לאמונה בדרך הנכון באמת.

ובאמת שאילו היה מתגלה כח צדיקים אלו, שהם נשמת משה הנקראים 'לוי'תן' כמו שאמר רשב"י זוהר שמות (בדף י"א סוף ע"ב), היה נתקן העולם ברגע אחד, כי היו מכריזים הרשעים ומגלים מלכותו יתברך שמו לנבראים כולם, אמנם מפני שיש גאות נבראים, ורצה הקב"ה להשיב אליו את כל הנדחים והרחוקים, לכך מסתיר הוא את גדולת הצדיקים, ותולה הוא גילוי מדרגתם כפי שיעור ומידת האמונת חכמים שזוכים להם הנבראים, בכדי שבוזה יהיה גילוי אותם הנשמות ברחמים גמורים וללא תערובת דין.

וזה שאמר רב יהודה אמר רב במסכת בבא בתרא (בדף עד ע"ב) שכל מה שברא הקב"ה בעולמו זכר ונקבה בראם, אף לוי'תן נחש בריח (הזכר, שזקוף כבירה), ולוי'תן נחש שקלתן (הנקבה, שמשוכבת ומקיפה העולם כולו), זכר ונקבה בראם, ואלמלי נזקקין (מזדווגים) זה לזה, ומחריבין כל העולם כולו (מריביו וולדותיהם הגדולים והעצומים), ומה עשה הקב"ה, סירס את הזכר, והרג הנקבה ומלחה לצדיקים לעתיד לבוא, שנאמר (בישעיה כז, א) "ביום ההוא יפקוד ה' בחרבו הקשה והגדולה והחזקה על לוי'תן נחש בריח ועל לוי'תן נחש שקלתן, והרג את התנין אשר בים". שלוי'תן הזכר מרמז לצדיק ולמידת ההשפעה, והנקבה רומזת למידת הקבלה, ותחילה קודם חטא אדם הראשון, וכן קודם מעשה העגל, היתה מדרגת הגילוי של הצדיקים בלתי גבול ומידה, שהיה משה רבנו מגלה את התורה מבלי גבול, והיתה התורה שבעל פה ללא קושיה ושכחה או כל צער בלימוד, וכן היתה מידת הקבלה של ישראל בלתי גבול ומידה, שהיו משתוקקים וצמאים עד ללא גבול לשמוע ולקבל דבר ה' ב"ה, אמנם לאחר החטא נעשה ענין סירוס הזכר, המרמז שגילוי התורה שמגלה הצדיק תהיה בדרך יסיון והסתר, ותתגלה רק מתוך הדבקות באמונת חכמים שלמה, וגם אז יתגלה לאדם רק מתוך מה שיתגלה לעתיד מתורת הצדיק.

וכן גם הנקבה, הרומזת למידת הרצון לקבל שהוא בלתי בעל גבול, הנה הרגה הקב"ה, ונרמז בזה, שבכדי שיבואו נשמות ישראל להשגת התורה שבעל פה צריכים הם כעת לבוא לידי קושיות ופרוקים, שזהו כענין 'הרגה', שצריך האדם להמית עצמו באהלה של תורה בכדי לזכות לידיעתה באמת, כמו שדרש ריש לקיש במסכת שבת (בדף פג ע"ב) מה שכתוב (במדבר יט, יד) "זאת התורה אדם כי ימות באהל", ואת שלמות הרצון לקבל, שהוא בלתי בעל גבול, שהיה לימוד סודות התורה, שהם ידיעת פנימיות הרחמים המתגלים בתורה שבעל פה, את זה 'מלחה הקב"ה לעתיד לבוא', שכל אשר זכה להצדיק את הקב"ה בעולם הזה והלך באמונה שלמה מתוך שחתך ודרש תמיד לגלות את האמונה ברחמי ה' ב"ה, הוא שיהיה יכול מתוך כך לבוא לעתיד למידת הקבלה עד בלי גבול, וכענין שנאמר על הצדיקים "ילכו מחיל אל חיל" (תהלים פד, ח), שהם התלמידי חכמים שאין להם מנוחה גם בעולם הזה, כמו שדרש רבי חייא בר אשי בשם רב בסוף מסכת ברכות (בדף סד ע"א) ובסוף מסכת מועד קטן (בדף כט ע"א), שגם לעתיד לבוא הם יעלו מדרגה לדרגה עד בלי גבול ומידה.

ה

והוא שנאמר (תהלים מח, ה) "כי הנה המלכים נועדו עברו יחדיו", שהוא חיבור מדרגות יוסף ויהודה שתתגלה בשלמות בגאולה השלמה כאשר יתגלו הרחמים הגדלים בעולם, שיהיה אז חיבור בין צד ההשפעה שמצד מידת יוסף הצדיק, שהוא כח קדושת תורת הצדיק שתתגלה אז ללא הסתרה, לבין צד הקבלה שמצד מידת דוד המלך ומלכות יהודה, שהוא כח קדושת נשמות ישראל שהם בסוד דוד המלכות דקדושה, שהיא שלמות הרצון לקבל שתהיה אז בלתי גבול ומידה. וזהו סוד המגן דוד שהיה נוטל עימו דוד המלך ללחום מלחמות ה', שהצד העליון הצר מלמעלה ורחב מלמטה רומז למידת ההשפעה שמצד מידת יוסף הצדיק וכדרך תורת כל הצדיקים בכל הדורות שהתחילה בהסתר, וכענין מה שסירס הקב"ה לזכר, אך ככל

עם סגולה

סגולות ועצות ייחודיות שנלקטו מתוך שיעורי רבנו שליט"א

בית הכנסת

שמתקרבים אנו ליום הגאולה מגלה הקב"ה את כח תורתם יותר ויותר בכדי להשיב אליו הנדחים כולם ולגלות רחמנותו על הרחוקים ביותר, וככל שיעודים הדורות מטה יותר מגלה הקב"ה מתורת הצדיקים יותר ויותר בכדי לגלות רחמנותו על השפלים ביותר, וזהו כנגד הצד התחתון שבמגנו של דוד, הרחב מלמעלה וצר מלמטה, ורומז הוא על הלוי'תן הנקבה, שהיא כענין 'צר מלמטה' מפני ש'הרגה' הקב"ה בעולם הזה וצריכים אנו להמית עצמנו באהלה של תורה בכדי לגלות הרחמים, שמחמת חטא העגל ושבירת הלוחות יש קושי וטלטול וטירוף בעולם הזה ללומדי התורה שבעל פה, וצריכים אנו למסור הנפש על לימוד התורה, אמנם למעלה הוא רחב, כי בעולם הפא ישוב הקב"ה ויגלה את מידת הקבלה המתוקנת, שתהיה כרצון לקבל בלתי גבול ומידה, בכדי לעלות מתוך התורה יותר ויותר למדרגת הכרת רחמי השי"ת.

והוא מדרגת תורת רשב"י, שהיא מענין התורה שתתגלה בגאולה השלמה, כמו שאמר הרע"א מהימנא זוהר נשא (בדף קכד ע"ב) שמכח תורתו של רשב"י יפקון מן גלותא ברחמי, וככל שיתקרבו הימים לביאת משיח צדקנו כך תתגלה תורתו של רשב"י. כי רשב"י הוא בסוד נשמת משה רבנו ובסוד הלוי'תן, שידע רשב"י מעוצם רחמי וגדולת ה' ב"ה מתוך השגת כל התורה שבעל פה ופנימיות הרחמים שבכל דברי התורה, וכאשר יצא מן המערה בפעם הראשונה היה בסוד הלוי'תן הנקבה, שהיא כנגד שלמות מידת המלכות ברצון לקבל בלתי גבול ומידה, ולכך כאשר ראה את בני העולם שהם במידת הרצון לקבל ונעשה חיבור בין הנבראים למידת רשב"י, היה רוצה לתקן לכל העולם תיכף ומיד, ולכן היו הוא ורבי אלעזר מחריבים לעולם, אבל לא בזה היה חפץ ה' ב"ה והוא החזירן למערה, כמובא במסכת שבת (בדף לג ע"ב). וגם לאחר שנה כאשר יצאו שוב מהמערה, עדיין היה רשב"י ממתין ומצפה שתתגלה תורתו לכל, וכמו שאמר במסכת סוכה (בדף מה ע"ב) יכולני לפטור העולם כולו מן הדין, שגילה בזה כוחו שהוא כאותו הלוי'תן שיש בכוחו להקיף העולם כולו, מדרגת הצדיקים שיכולין לגלות בעולם כולו את רחמי ה' המתגלים בתורה שבעל פה, היינו שרצה רשב"י לגלות מלכותו יתברך שמו לנבראים כולם תיכף ומיד ולהביא לכדי הגאולה השלמה, אמנם מפני שלא היתה מידת הרצון לקבל של הנבראים מתוקנת, לכך לא היה הכח לעמוד בקדושת תורת הצדיק, ומתוך כך לא זכו להאמין בו כראוי ולדבוק בו באמונת חכמים, ולכך לא היה יכול לגלות להם כוחו בתורה שיכול הוא לפטור העולם כולו מן הדין.

ו

ומפני שנתארכה הגלות צריכים אנו גם בעת הגלות שתקיף ותסובב אותנו תורת הצדיקים עד שהיא תתגלה בשלמות בעת הגאולה העתידה, שמה שמקיף הוא בתורתו את העולם זהו בסוד גילוי מדרגת הכתר שמצד השם האה"ה, שמדרגה זו היא כאם הבנים, המקפת ומלבשת הבנים בבטנה, שעל אף שהם במדרגה שפלה ונמוכה ממנה, כיון שבבטלים הם עצמם וכופפים קומתם לגמרי יכולה היא להגביהם ולישא אתם בבטנה, וכך מתוך שזוכים אנו לאמונת חכמים וביטול אמיתי לכל חכמי ומוסרי התורה, אפשר שגם כעת באריכות הגלות נעלה מחשכת אפלטנו ונהיה מוקפים ומסובבים באור קדושת תורת אמת, ונלך לבטח בדרך סלולה ונקיה בכל הילוך מחשבתנו על השי"ת ועל האמונה בו יתברך שמו.

כי מה שנתרחק לבבנו מגילוי התורה לאמיתתה כפי שהיה מגלה משה רבנו בתחילה, שבאנו לידי ריחוק זה בשבירת הלוחות, זהו כענין שבירת ידי הצדיקים, שאינם יכולים להמשיך לנו את רמזי ידיהם הקדושות ולפעול לנו בהם ועל ידם את דרך התיקון של הגאולה השלמה מתוך גילוי התורה לאמיתתה כראוי. כי ידי הצדיקים הם כלוחות הברית, ובסוד סניפרי הלוי'תן, כמו שאמר רשב"י שם בתיקוני זוהר (בתיקון כא, דף מג ע"ב), ועשרת אצבעותיהם הם כעשרת הדברות, ובכח האמונה בכח תורת הצדיקים ותורת רשב"י נעשים לנו כלים שנהיה יכולים לבוא למדרגה זו של תורת הצדיק המקיפה לעולם כולו, שתתגלה בכל מהות ודרך האדם, וכענין מה שיתגלה לעתיד.

וכל חיסרון שיש בעולם הוא מהסתרת גילוי השכינה הנאחז בתורת הצדיק, וכל שלמות טובה וברכה שנעשית בעולם הוא מתוך גילוי נוסף של תורת הצדיק המגלה לנבראים מהמלך הקדוש ב"ה ואלהותו, ונרמז הדבר במה שנאמר (בראשית ב, כא) "ויקח אחת מצלעותיו ויסגור בשר תחתיה", ואמר רשב"י שם בתיקוני זוהר (בתיקון כא, דף מד ע"א) שהסרת הצלע הוא סילוק חיות האדם, שהוא אור השכינה הקדושה, והוא מהות כל חיסרון שיש לאדם הנמשך מסילוק אור השכינה, ומה שכתוב 'ויסגור בשר תחתיה' הוא מה שחוזר לנו חיותו מאור תורתו של משה רבנו שנאמר בו (בראשית א, א) "בשגם הוא בשר", ש'בשגם' עולה כמנין 'משה'. והוא מהות תורת רשב"י, שאור תורתו משיב לאדם את חיותו ואת אור השכינה, וגם זה נרמז בכתוב זה, ש'הוא בשר' עולה כמנין 'ברשב"י', וכן הוא בכל דור ודור, שאור תורת הצדיקים היא המשיבה לאדם את חיותו ואת אור השכינה, ואת האמונה השלמה ברחמי השי"ת, וכענין מה שיתגלה לעתיד במהרה בימינו.

ערוך ושאר ספרים המוכרחים. ועל אף שכתב המשנה ברורה שם (ס"א א) שבמקומות שמצויים ספרים אין כופין אלא על ספרי תורה, מכל מקום בזמנינו שאין מוציאים ספרים מבית מדרש אחד לחברו, אפשר שגם המשנה ברורה יודה שלכתחילה חייבים לקנות את שאר ספרי היסוד.

ב. רבנו הזכיר את דעת היראים (ס"י תט בדפוס החדש) שמצוות כבוד ויראה בבית הכנסת המוזכרים במסכת מגילה (טז) הם דאורייתא, והזהיר רבנו שכל אחד ילמד את דברי השולחן ערוך באורח חיים סימן קנ"א, שם עסק בדינים אלו.

א. רבנו הזכיר שבכל בית כנסת יש להקפיד שיהיו ספרי היסוד, שהם התנ"ך והש"ס הרמב"ם והשולחן ערוך, שהרי כתב מרן השולחן ערוך (או"ח ס"ו קנ ס"א) שכופין את הציבור לקנות תנ"ך לבית הכנסת, וכתב המגן אברהם (ס"א) שנראה שבזמנינו יש לכפות גם על הש"ס, ובערוך השולחן (שם סעיף א) הוסיף שמעיקר הדין חייבים לקנות גם שולחן

תפלה לשלמה

מתוך הספר "תפלה לשלמה" לרבנו שליט"א

פניני דרך

יסודות ואבני דרך
מתורת מו"ר שליט"א

מה מברכים על לחמניות מתוקות?

לעורר זכות רשב"י ביומא דהילולא דיליה

רבנו של עולם, אבי אב רחמן. בעמדתנו ביום קדוש זה בו מתעוררים זכותו וכחו של התנא קדישא רבי שמעון בר יוחאי, קבל תפלותנו ובקשותנו ברחמים וחסדים, והושע נא את עמך ישראל בכל מקום שהם, ותמלא כל משאלות לבם לטובה ולברכה. גואל ישראל, השפע נא עלינו מכח קדשתו של רבי שמעון בר יוחאי ותעלה בזכותו כל הניצוצין קדישין מהטבי, אשר 'שב' הוא ראשי תבות שמעון בר יוחאי, וזכנו לגאולה השלמה במהרה ובקרוב ממש.

אנא רחמן, המושך עתה את האש של רבי שמעון פי שנים לזה העולם, ותאיר את אורו שיזרח מסוף העולם ועד סופו, ופטר ברחמיך העולם כלו מן הדין בזכות אחיה השילוני ורבי שמעון בר יוחאי. אדון כל הנשמות אשר בידך נפש כל חי, השפע נא עלי מכח קדשתם, וזכני לעבור נשמתם בשלמות, שייסיעו לי לעבדך באמת ביראה ודבקות, וזכני לקרבה נצחית אליך יתברך, והמתק מעלי כל הדינים בשרשם. אנא זכני ברחמיך לכנס לעולם הנפשות, ולזכור הנפש, ולקבל מנפש רעיא מהימנא, ותרומם ותקרב כל הדור אליך יתברך.

אבינו, מלכנו, אדירנו, בוראנו, שעה נא אל שועתנו, פי אנו עמך ואתה מלכנו, אנו בניה ואתה אבינו. אנא הושיענו, ותמלא לנו כל משאלות לבנו לטובה ולברכה, ובפרט לי (פלוגית/בת פלוגית - לפרש לה' יתברך כל הלב). ואני תפלה שבזכות וכח התנא קדישא רבי שמעון בר יוחאי תקבל תפלותנו ותעשה עמנו 'נסים ונפלאות', ותקיים בנו מהרה מקרא שכתוב "נדחי ישראל כנס" (העולה כמנין 'ניסים ונפלאות'), ותזכנו לגאולה השלמה חיש קל מהרה. אמן נצח סלה ועד.

רבנו הזכיר בזה את מחלוקת הראשונים שהובאו בשולחן ערוך סימן קס"ח סעיף ז' בדין 'פת הבאה בכיסנין', שלדעת הרמב"ם בברכות פרק ג' הלכה ט' שפירש שפת הבאה בכיסנין היינו בתערובת של מתיקות או תבלינים, אמנם בדברי שאר הראשונים הוזכרו פירושים אחרים, שיש האומרים שזוהי פת שהיא כעין כיס שיש בה מיני מתיקה ויש האומרים שהיא פת הנכססת, כמבואר ברבנו יונה בברכות דף כ"ט עמוד א' וברשב"א בברכות דף מ"א עמוד ב' ובערוך ערך כסן ובשאר הראשונים, ופסק מרן השולחן ערוך שהלכה כדברי כולם, ועל שלושת סוגי פת הללו מברכים 'בורא מיני מזונות', וביאר זאת רבי מרדכי כרמי בספר מאמר מרדכי סימן קס"ח סעיף קטן י"ד, והביאו המשנה ברורה בביאור הלכה שם דיבור המתחיל 'והלכה כדברי כולם', שבאמת לא נחלקו בזה הראשונים להלכה, אלא רק בפירוש 'פת הבאה בכיסנין', שפירש זאת כל אחד כדרכו. אמנם מפשטות דברי הבית יוסף נראה שכן נחלקו הראשונים ביניהם להלכה, אבל אנו פוסקים כדברי כולם, מפני שספק ברכות להקל, וברכת 'בורא מיני מזונות' ומעין שלוש' מועילים בדיעבד לפטור ברכת 'המוציא' וברכת המזון'.

ובפירוש דעת הרמב"ם ש'פת הבאה בכיסנין' היא כאשר יש בה תערובת של מתיקות או תבלינים, נחלקו מרן השולחן ערוך והרמ"א, שלדעת מרן השולחן ערוך זהו כל זמן שניכרת המתיקות בתערובת, ולדעת הרמ"א לא די בזה, אלא צריך שהתבלין והדבש יהיו עיקר המאכל, ולכן לדעת מרן השולחן ערוך יש לברך על לחמניות מתוקות בורא מיני מזונות. ולמרות שהגאון רבי יחיאל מיכל אפשטיין בספרו ערוך השולחן בסימן קס"ח סעיף כ"ב כתב שגם לדעת מרן השולחן ערוך צריך שתהיה המתיקות ניכרת לעין, דהיינו שהתבלין או הדבש נראים בעין, ולדעתו אם אינם ניכרים בעין אלא רק מובלעים בעיסה יודה מרן להרמ"א שדינה כפת גמור, מכל מקום מלשון מרן בבית יוסף שם בסימן קס"ח, וגם מדבריו בכסף משנה בהלכות ברכות פרק ג' הלכה ט', משמע שכל שמרגישים מתיקות מועטת, אף שלא נראית וניכרת לעין, ברכתה 'בורא מיני מזונות', ולכן על לחמניות מתוקות אף שאין המתיקות נראית לעין, יש לברך 'בורא מיני מזונות'.

מה מברכים על מצות אחרי הפסח?

רבנו הזכיר שאחר הפסח יש לברך על המצות ברכת 'בורא מיני מזונות' כדין 'פת הבאה בכיסנין', שלדעת הערוך ערך כסן היא פת הנכססת, וכמו שפסק מרן השולחן ערוך בסימן קס"ח סעיף ז' שנוקטים אנו להלכה גם כדעתו. ולמרות שכתב הבית דוד בתשובותיו סימן ע' שגם לאחר הפסח לא פקע שם פת מהמצה ומברכין עליה ברכת 'המוציא', מכל מקום מרן החיד"א במחזיק ברכה בסימן קנ"ח סעיף קטן ה' חלק על דברי הבית דוד, וכן דעת רוב האחרונים, וכן התפשט המנהג. והזכיר רבנו שמכל מקום מאחר ויש בזה מחלוקת, יש הנוהגים שלא לאכול מן המצות כלל אחרי הפסח פחות משיעור קביעות סעודה, ואם אוכל כשיעור זה בודאי חייב ברכת 'המוציא' וברכת המזון, וכמו שכתב החיד"א במחזיק ברכה שם. ואמר רבנו שהמקור לזה הוא בדברי השולחן ערוך בסימן רט"ז סעיף ו' לגבי שמן ששרו בו עצי בשמים, שנחלקו הפוסקים בדינו, וכתב מרן השולחן ערוך שלכן נכון להיזהר שלא להריח בו, וכן כתב הרמ"א בסימן רט"ז סעיף י"ד לגבי דין ברכה על ריח הנודף מהפת, שנחלקו הפוסקים אם מברך עליו 'שנתן ריח טוב בפת' או לא, ולכן ראוי שלא להריח פת חמה, בכדי שלא להיכנס למחלוקת הפוסקים.

סיפור לשלחן שבת

סיפר פעם רבנו הגאון היוקא מעשה נפלא מהילולת רשב"י בל"ג בעומר, שהיה האר"י הקדוש נוהג לנסוע לל"ג בעומר למירון, ופעם השתתף שם בשמחה גם רבנו אלעזר אזכרי בעל הספר 'חרדים', ואז לא ידעו עדיין הציבור מגדולתו, שבעונותיו היה מסתיר עצמו ועוסק כשמש בית הכנסת בצפת, ובתוך הריקודים בשמחת רשב"י בל"ג בעומר במירון רקד בעל ה'חרדים' עם עוד איזה יהודי מבוגר, ולפתע הצטרף לריקוד גם האר"י הקדוש, והיה הדבר לפלא בפי כולם, במה זכה שמש בית הכנסת הפשוט שירקוד עימו רבנו האר"י הקדוש בשמחת רשב"י, ושאלו על כך את רבנו האר"י הקדוש, והשיב להם האר"י הקדוש, אם רשב"י בא מעולם העליון לרקוד עימו, וכי לא אצטרף אליהם? וכך נתגלה לכל מעלת ומדרגת רבנו אלעזר אזכרי בעל הספר 'חרדים'.